

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Dynamische tradities

Bennis, H.

Publication date
2008

Published in
Volkscultuur Magazine

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Bennis, H. (2008). Dynamische tradities. *Volkscultuur Magazine*, 3(extra uitgave november), 21-27. http://www.volkscultuur.nl/file_handler/documents/original/view/47/vm-2008-extrapdf.pdf

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Dynamische tradities

Enkele jaren geleden liep ik door de Königstrasse in Stuttgart. Tussen het winkelende publiek zat een Turkse man op de grond met een accordeon. Hij speelde op een virtuoze manier partita's van Johann Sebastian Bach. Verbouwereerd bleef ik staan. Op dat moment drong tot mij door dat tradities niet stukjes gestold verleden zijn, maar dat tradities telkens weer opnieuw worden vormgegeven. Zij veranderen als de samenleving verandert. Daar in die winkelstraat kwamen verschillende tradities samen. De traditie van de straatmuzikant met zijn accordeon. De kledingtraditie van de gastarbeider met zijn terlenka broek, windjack, witte sokken en het ronde petje, dat nu gebruikt werd om geld op te halen. De traditie van de Duitse klassieke muziek in de vorm van het werk van Bach. Hier zat niet een traditioneel geklede Turkse man met een pofbroek aan en een tulband op, die op zijn saz een Turks volksliedje speelde. Hier zat ook niet een man in lederhosen die een schlager ten gehore bracht. Hoe moeten wij dit duiden?

Cultuur van vissers en boeren

In het begin van de vorige eeuw was Volkskunde of Etnologie een wetenschap die probeerde de essentiële eigenschappen van een volk te vinden door de bestudering van de cultuur van boeren en vissers. In deze relatief ongerepte cultuur zouden oeroude volksgebruiken hebben kunnen overleven. Door

Koninginnedag staat op nummer 3.

bestudering van het dagelijkse leven van deze groepen zouden wij zicht krijgen op de ware identiteit van ons volk. Deze romantische en nationalistische visie is reeds lang verlaten door de wetenschap. Er zijn overigens partijen in onze samenleving die nog steeds menen dat onze identiteit ligt in een eeuwenoude cultuur die bewaard gebleven is in de tradities van het gewone volk. De recente publieke discussie over de identiteit van de echte Nederlander laat dit overduidelijk zien.

Na de Tweede Wereldoorlog zag men in dat volksgebruiken en tradities niet restanten zijn van een glorieus verleden, maar veeleer identiteitsvormende rituelen die aan verandering onderhevig zijn, die telkens worden uitgevonden en die in elke tijd een eigen betekenis krijgen. Voskuil en zijn medewerkers van het P.J. Meertens Instituut waren dan ook volop in de strijd om de romantische tradities aan de kaak te stellen als een wetenschappelijk ondeugdelijke kijk op het verleden. De demystificatie van de volkscultuur stond voorop. Het moest worden duidelijk gemaakt dat midwinterhoornblazen helemaal niet een Keltische traditie is en dat de kerstboom – al dan niet inclusief ballen en piek – geen oeroud Germaans ritueel vertegenwoordigt maar in de negentiende eeuw is overgenomen van de Duitsers.

Functie en betekenis

Aan het eind van de twintigste eeuw is het perspectief van de volkskunde verschoven naar de functie

Hans Bennis

en de betekenis die rituelen en tradities hebben in de contemporaine samenleving. En dan gaat het net zo goed om Zeeuwse oorijzers als om tatoeages en piercings; de oude folklore rond heksenkringen is net zo belangrijk als de moderne fascinatie met

In het Dresselhuys was de tentoonstelling *De was buiten, over tradities in Nederland* te zien.

graancirkels; nieuwe begrafenisrituelen sinds de dood van prinses Diana, Pim Fortuyn en André Hazes zijn interessante verschijnselen, net als de huidige rage van stille optochten en monumenten langs de kant van de weg.

Zij geven aan dat onze rituele houding ten opzichte van de dood verandert. Dat is net zo belangwekkend als de traditionele lijkverbranding op Bali of de periode van zwartgeklede rouw van onze voorouders. Het perspectief is verschoven van een essentialistische, statische visie op tradities naar een visie waarin tradities beschouwd worden als dynamische rituelen die slechts in hun context betekenis krijgen.

Immaterieel erfgoed

Vanuit dit perspectief is de herleefde belangstelling voor de eigen cultuur en geschiedenis een interessant gegeven. Zo vindt er op dit moment een internationale discussie plaats over zogenaamd immaterieel erfgoed. Deze discussie wordt gestimuleerd door de UNESCO, die niet alleen materieel erfgoed wil beschermen. De UNESCO wil ook bescherming bieden aan tradities en rituelen door het opstellen van een lijst van monumenten van immaterieel erfgoed. Voor de etnologen is het een interessante vraag hoe ze moeten omgaan met deze situatie.

Ik zal een voorbeeld geven van het dilemma. In de discussie rond het immaterieel erfgoed is Sinterklaas naar voren gekomen als een mogelijk Nederlands monument op de UNESCO-lijst. Het is duidelij-

lijk dat deze eerbiedwaardige, uit Turkije afkomstige, grijsaard een belangrijke Nederlandse traditie vormt. De vraag is: moeten wij nu Sinterklaas beschermen door hem aan te melden bij de UNESCO?

Al enige tijd woedt er een strijd tussen Sinterklaas en de Kerstman, waarbij de Kerstman kan rekenen op veel vrienden in het bedrijfsleven. Voorlopig heeft de goede Sint de aanvallen van Santa Claus weten af te slaan. Maar hoe lang houdt hij nog stand? Bovendien kunnen we vaststellen dat Sinterklaas in de loop der tijd nogal wat veranderingen heeft doorgemaakt. Denk maar eens aan de roe,

Bij de geboorte van het Jaar van de Tradities hoort kandeel en beschuit met muisjes.

Uitgezwaaid door de levende geschiedenis groepen neemt Koningin Beatrix afscheid.

die in mijn jeugd nog prominent aanwezig was, maar inmiddels zijn dreigende werking verloren heeft; waarschijnlijk vanwege een veranderde visie op de opvoeding van kinderen. Een UNESCO-status zou Sinterklaas mogelijk beschermen tegen verdere aantasting en verloedering. Het is immers niet ondenkbaar dat de zwartgeverfde pieten met hun rare taaltje politiek incorrect bevonden worden of dat Nederlanders van Turkse afkomst bezwaar maken tegen het feit dat de Turkse bisschop elk jaar maar weer uit Spanje komt. In de huidige multi-culturele discussie is de status van Sinterklaas verre van zeker.

Maar is het niet juist deze dynamiek die onze Sinterklaas in leven houdt? Is het erg als Sinterklaas met een Turks accent zou spreken en omringd wordt door witte pieten? Als wij de traditie willen normeren, dan wordt het een museale traditie, een ritueel dat een plaats krijgt bij braderieën en georganiseerde evenementen. Dan bestaat het risico dat Sinterklaas op termijn niet langer de springlevende, dynamische oude man van nu is, die bereid is om zijn gedrag aan te passen aan een veranderende wereld. Dan zal de brave man verkommeren in het museum van oude gebruiken. Het is daarom vanuit een etnologisch perspectief cruciaal dat wij in het kader van de UNESCO streven naar een dynamische vorm van bescherming, waarin met respect wordt omgegaan met het verleden, maar waarin voldoende ruimte is voor verandering en dus voor de toekomst. Kernbegrippen daarbij zijn documenteren en faciliteren.

Tijdens de opening was het droog, maar voor de zekerheid had het Nederlands Centrum voor Volkscultuur voor paraplu's gezorgd.

Terugkerend naar de andere Turk van dit verhaal is het duidelijk dat vanuit de etnologie deze straatmuzikant gezien moet worden als een teken van de dynamiek en de vitaliteit van tradities. Tradities en rituelen geven onze samenleving vorm. Zij zijn gezamenlijk de basis voor onze telkens veranderende identiteiten. Deze identiteiten hebben wij nodig om onze plaats in de wereld te bepalen en te markeren. Laten we daarom onze dynamische tradities respecteren en het Jaar van de Tradities gebruiken om dat respect over het voetlicht te brengen.

Prof. dr. Hans Bennis is directeur van het Meertens Instituut